

VERWERKING ENQUETE PERMACULTUUR

Greet Kerkhove- 15 januari 2014

1. DOEL VAN DE ENQUETE EN RESPONS

Begin december 2013 lanceerden de blogs natuurlijke moestuin (<http://blog.natuurlijkemoestuin.be>) en eeuwige moes (<http://eeuwigemoes.be>) een enquête, gericht aan mensen die al op één of andere manier met permacultuur bezig zijn. Ook de facebookpagina van www.permacultuur.be riep op de enquête in te vullen.

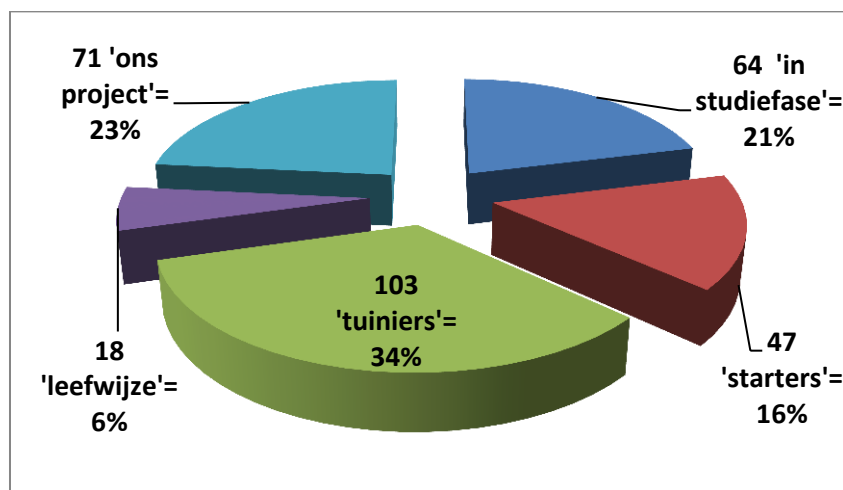
De bedoeling was op basis van de resultaten (op zijn minst) volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- is er nood aan een koepel/ samenwerkingsverband?
- waarvoor/ om welke problemen op te lossen?
- wie wil er op een of andere manier aan meewerken/ wie is kandidaat voor een bredere kerngroep?

In totaal kwamen 303 antwoorden binnen. Bij de start vulden de respondenten (verplicht) hun e-mail-adres in: **Vraag 1: Vul hieronder uw mailadres in zodat we u op de hoogte kunnen houden van de resultaten.** Het huidige verslag hoopt deze belofte waar te maken.

2. OP WELKE MANIER BEN JE BEZIG MET PERMACULTUUR?

Vraag 2 'op welke manier ben je bezig met permacultuur' was een open vraag en het is bij de verwerking van de enquête dat de 303 antwoorden in volgende vakjes werden ingedeeld:



Bij ruim één vijfde (21%) gingen de antwoorden in de richting van **'in studiefase'**. Slechts één respondent antwoordt kortweg **'niet'**, de meeste respondenten uit deze groep gaven expliciet aan (zeer) geïnteresseerd te zijn. Een mooi voorbeeld:

- *Beginnende fase. Ik heb een volkstuin waarin ik ecologisch tuinier. Na een mini-cursus is de interesse rond permacultuur opgewekt. Ik zie mijn interesse rond permacultuur als een groeiend proces in mijn geest. ik zit als het ware nog maar in kruidenlaag...*

In de antwoorden uit deze groep valt op dat men soms denkt dat een grote tuin in eigendom een vereiste is om te kunnen bewerken met permacultuur bezig te zijn. In deze groep bevinden zich heel wat cursisten van een PDC-cursus (Permaculture Design Course). Herdenk der doorheen de antwoorden wijzen respondenten op het hoge cursusgeld als drempel.

Er is een grote overlap met volgende groep, **'de starters' (16%)**. De percentages zijn dus erg benaderen. Het verschil is dat deze mensen de principes van permacultuur reeds actiever zijn beginnen toepassen in hun tuin. Een voorbeeld:

- *Een deel van mijn moestuin gebruik ik sinds kort voor de online cursus Natuurlijke Moestuin waarna ik dit hopelijk in mijn hele tuin kan gaan toepassen.*

Bij **'de tuiniers' (34%)** is het onderscheid met vorige groepen evenmin voor de hand liggend. Respondenten uit deze groep omschrijven zichzelf immers dikwijls kortweg als *'tuinier'*. Iemand die in Vlaanderen méér dan één seizoen in de praktijk bezig is met permacultuur in (een deel van) de eigen tuin is al een *'ancien'*. Daarenboven worstelen deze tuiniers soms met de vraag:

- *Ik probeer zoveel mogelijk de principes van permacultuur in de praktijk toe te passen, maar wat ik doe, is dat permacultuur?*

De tuiniers zien permacultuur uitsluitend of hoofdzakelijk als een kwestie van tuinieren. De mensen die permacultuur expliciet breder definiëren zijn daarom in een afzonderlijk groepje ingedeeld als **'leefwijze' (6%)**. Deze mensen zijn bijvoorbeeld als volgt bezig met permacultuur:

- *Het boek 'people and permaculture spreekt me heel erg aan. Ik probeer permacultuur toe te passen in alle aspecten van mijn leven: voeding, renovatie huis, omgaan met materiaal, consumentisme, afval...*

En tenslotte is er een aanzienlijke groep voor wie permacultuur vooral een gebeuren is samen met en/of voor anderen. **'Ons project' (23%)** is zéér divers:

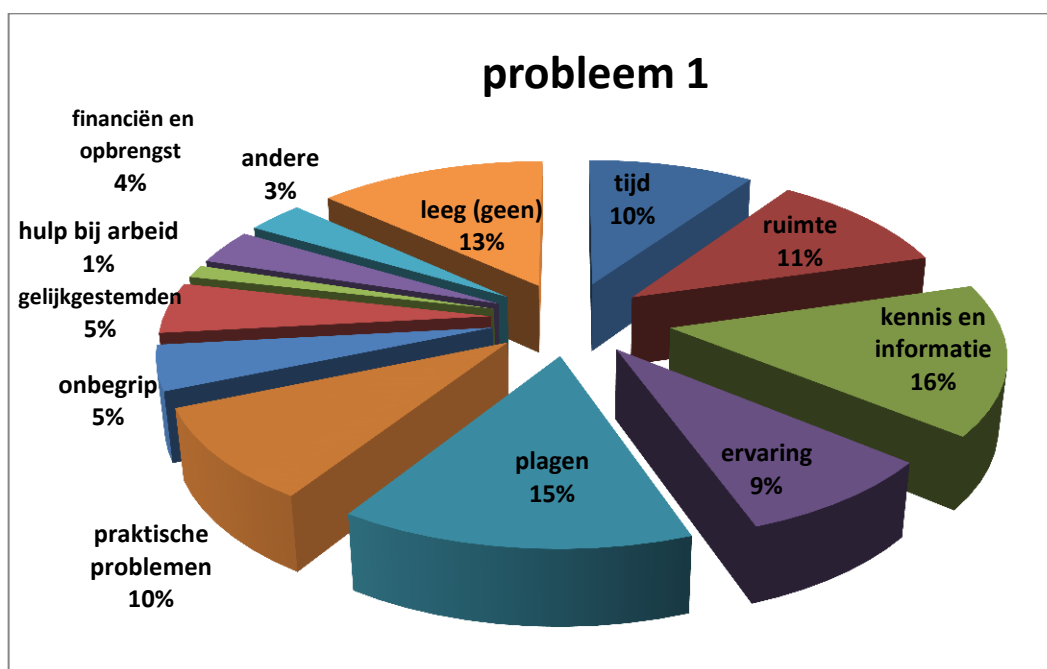
- Samentuinen al dan niet met een sterke educatiepoot, transitie-initiatieven, woongroepen die zo veel mogelijk zelfvoorzienend is of wil worden, *een heus ecodorp,...*
- PDC-lesgever of andere lesgevers, adviesverleners, mensen die rondleidingen verzorgen en in hun job de principes van permacultuur al eens ter sprake brengen.
- Enkele zelfstandige ondernemers, bijvoorbeeld *'ik ben in binnen- en buitenland bezig met inplanten van eetbare tuinen'*, een landschapsarchitect,...
- Projecten met elementen van permacultuur (naast aanbod overnachting,...) in Vlaanderen, maar soms ook projecten gerund door Nederlandstalige respondenten in Wallonië, Nederland, Frankrijk, Tschechië of Italië.
- Respondenten die het volledige inkomen halen uit commercialisatie van permacultuurproductie van o.a. groenten zitten er nauwelijks tussen. Wel willen een aantal respondenten die richting uit, waarvan volgende het meest uitdrukkelijk: *'Ik ben samen met anderen aan het bekijken hoe een initiatief te starten waarbij we een voorbeeld hopen te worden van een economisch rendabel gebruik van permacultuur'*.

3. Welke zijn de 3 grootste problemen waarmee je geconfronteerd wordt?

Het huidige hoofdstukje van de antwoorden samen op **VRAAG4 a-b-c: Welke zijn de 3 grootste problemen waarmee je geconfronteerd wordt- [Grootste probleem]- [Bijna even groot probleem]- [Net iets kleiner probleem :-]]?**

87% van de respondenten geven één of meerdere problemen aan. Gezien dit een open vraag was, is ook hier pas bij de verwerking een indeling van de genoemde problemen gemaakt. Bij 13% was geen enkel probleem ingevuld, al dan niet met de vermelding 'geen' of 'moet nog komen denk ik'.

| | probleem 1 | | alle problemen (1+2+3) | |
|----------------------------|------------|------|------------------------|------|
| 1- tijd | 29 | 10% | 31 | 5% |
| 2- ruimte | 33 | 11% | 51 | 8% |
| 3- kennis en informatie | 47 | 16% | 105 | 17% |
| 4- ervaring | 26 | 9% | 59 | 10% |
| 5- plagen | 44 | 15% | 114 | 19% |
| 6- praktische problemen | 29 | 10% | 86 | 14% |
| 7- onbegrip | 14 | 5% | 33 | 5% |
| 8- gelijkgestemden | 16 | 5% | 42 | 7% |
| 9- hulp bij arbeid | 4 | 1% | 18 | 3% |
| 10- financiën en opbrengst | 11 | 4% | 40 | 7% |
| 11- andere | 10 | 3% | 29 | 5% |
| leeg (geen) | 40 | 13% | 0 | |
| totaal | 303 | 100% | 608 | 100% |



Als grootste problemen gelden het gebrek aan kennis en informatie (16 a 17%) en plagen (15 a 19%), gevolgd door praktische problemen (10 a 14%) en gebrek aan ruimte (8 a 11%). Tijdsgebrek is dikwijls (10%) het grootste probleem, maar scoort als alle genoemde problemen worden samengeteld 'slechts' 5%.

Wie het gebrek aan **tijd** als voornaamste probleem opgaf (**10%**), geeft daar soms wat meer uitleg bij:

- *Tijd, zowel de tijd nemen om de tuin op de echte manier om te vormen naar eentje volgens permacultuur, als tijd om effectief in de tuin te werken.*

'Geduld', 'volhouden' en 'het blijven doen' werden ook hierbij gerangschikt, maar het is misschien dikwijls eerder een ander probleem dat daaraan ten grondslag ligt.

Ook wie het gebrek aan **ruimte**, grond of tuin als voornaamste probleem opgaf (11%), geeft daar meestal meer uitleg bij, zoals 'te kleine tuin'. Enkele respondenten wijzen op een probleem op een hoger niveau:

- *Toegang tot grond op grotere schaal; toegang tot grond voor permies; landbouwgronden zijn schaars en duur;*

Het probleem van **gebrek aan kennis en informatie (16 a 17%)** omvat technische vragen zoals 'wanneer, wat waar neer te zetten', gebrek aan info rond omschakeling naar permacultuur, problemen bij tuinontwerp en de gebrekkige kwaliteit van de versnipperde informatie. Een meermaals aangegeven punt is dat er 'amper permacultuurboeken in het Nederlands te vinden zijn'.

Nauw daarbij aansluitend is er het probleem van het **gebrek aan ervaring (9 a 10%)** of het 'niet goed weten hoe eraan te beginnen volgens de permacultuurprincipes (in de praktijk)'.

Een niet te miskennen probleem zijn allerhande **plagen (15 a 19%)**: 'mijn tuin is een paradijs voor **slakken**', ratten en muizen, mollen en vogels, insecten en rupsen, '**onkruid** doet het beter dan de gewilde gewassen', schimmels,

De opgegeven '**praktische problemen**' (**10 a 14%**) zijn vooral moeilijkheden om aan voldoende materiaal te komen voor bodembedekking of compost, en in mindere mate ook te arme grond, te zware klei, te nat of te droog, ongunstige situering van de tuin (wind, schaduw,...), 'het vinden van de geschikte zaden, of zoals hier:

- *onze huidige tuin is zeer jong, was 3 jaar geleden nog een maisveld en de grond is nog duidelijk "misbruikt"; dus, mijn grond gezond maken wordt de grootste uitdaging*

'Mijn vrouw schrikt af op het 'wildernis' effect van zo'n tuin' is één van de uitspraken die werden ingedeeld bij het probleem 'onbegrip' (5%). Dat situeert zich vooral in de naaste omgeving, slechts enkelen geven 'wetgeving' op.

Daarbij aansluitend is er het probleem van het **gebrek aan gelijkgestemden (5 a 7%)**, 'het gevoel dat er niet veel mensen ook mee bezig zijn in mijn dichte omgeving' of 'mensen vinden met gelijke visie'.

Hulp bij arbeid (1 a 3%) is een probleem bij wie 'lichamelijk moeilijk zelf kan tuinieren', maar ook een kwestie van 'vrijwilligers houden en motiveren'

Bij het probleem **financiën en opbrengst (4 a 7%)** werden antwoorden ingedeeld zoals *'te beperkte opbrengst'* en *'uitdaging (geen probleem) om met zo weinig mogelijk financiële middelen te werken'* of *'permacultuur is hetgeen ik mijn leven mee wil vullen, maar er moet ook brood op de plank komen'*.

Onder **'andere problemen' (3 a 5%)** vallen de resterende antwoorden zoals *'lucht en bodemvervuiling; Monsanto; nog steeds honger in de wereld; locatie om les te geven; te grote tuin;...*

4. IS ER NOOD AAN LOKALE SAMENWERKINGSVERBANDEN?

Vraag 3a 'heb je nood aan interactie of samenwerkingsverbanden met anderen?' is een gesloten (ja/nee) vraag met volgend resultaat: **83% van de respondenten antwoordt 'JA'**.

Indien 'ja' werd aangeklikt, verscheen **vraag 3b: 'waarom wilt u meer interactie, meer samenwerking? En op welke manier het liefst?'** als open vraag, de talrijke antwoorden hierop waren soms zéér uitgebreid en overlappen sterk met de antwoorden op volgende vragen.

Vraag 5a 'Kan een lokaal samenwerkingsverband u helpen in uw ontdekkingsstocht doorheen permacultuur' is een JA/NEE-vraag, waarop liefst **92% 'JA'** antwoordt. Vraag en vraag 5b gaat hier verder op in met **'Waarom niet- Waarom wel?'**

Ook al heeft men niet direct zélf nood aan een (nieuw) samenwerkingsverband, het aantal respondenten dat lokale samenwerkingsverbanden zinvol vindt, is overweldigend. Enkele voorbeelden van **waarvoor een lokaal samenwerkingsverband zoal kan/ moet dienen, gaande van advies, over uitwisselen naar samen werken:**

- *Ik zou graag mensen ontmoeten (leraars) die het voorbeeld geven en duidelijk uitleggen hoe ik best tewerk moet gaan. Bv in gemeenschapstuinen, vgl met de compostmeesters, in scholen,*
- *Meer ondersteuning en raad want vele dingen zijn nogal nieuw.*
- *Een live versie van een mooi voedselbos inspireert zoveel meer dan iets wat je op papier of online ziet.*
- *via live bijeenkomsten waar gesprekken en workshops rond verschillende onderdelen van permacultuur en dit ter verdieping en verbreding van inzichten en betere verspreiding van permacultuur*
- *Het kan een hoop tijd schelen als je niet alleen van je eigen fouten maar ook van die van een ander kan leren. Bovendien inspireert het en kan je er opnieuw enthousiast door raken. En het is natuurlijk gewoon gezellig.*
- *Best lokaal, als ik voor iets langer dan een half uur in de auto moet zitten, dan blijf ik liever gewoon thuis, nog wat planten in de grond steken...*
- *Mensen ontmoeten die er ook mee bezig zijn (en gelijkgezinden zijn), werkt erg stimulerend, en je leert van elkaar. Je kan ook dingen uitwisselen: informatie, boeken, materialen, zaden,... of samen aankopen (bv. compost bij beginnende tuin).*
- *Samenwerken, mijn lapje is te groot voor enkel mijn gezin, anderen mogen gerust meedelen*

- *We werken al samen met mensen uit de buurt. Er zijn ook burens die mee-eten. Een aantal mensen komen soms genieten van onze tuin. Af en toe een helpend handje zou ook wel welkom zijn.*
- *Ik werk in de reguliere landbouwsector waar alternatieve landbouwwijzen niet altijd even positief ontvangen worden. Dit kan worden gestimuleerd door interactie met personen die ook met permacultuur bezig zijn.*
- *Het enthousiasme van iemand anders kan soms voldoende zijn om jezelf op weg te helpen. Daarbij is permacultuur niet alleen met je handen in de aarde wroeten, maar ook een veel bredere manier van leven op zich, waarin verbinding met de anderen belangrijke plaats inneemt.*
- *'Globe of villages'-idee: lokale netwerken als onderdeel van een groter netwerk. Kunnen beter inspelen op lokale noden en samenwerken met verwante organisaties/bedrijven en met overheden. Creëert meer betrokkenheid bij lokale natuurlijke omgeving. Beide zijn echter naast elkaar nodig (lokaal & overkoepelend).*

Wie 'neen' zei tegen lokale samenwerking of twijfelde, heeft daar zo zijn reden voor. Meestal is dit 'geen tijd' maar soms ook bijvoorbeeld:

- *Omdat ik mij wat onveilig voel om mijn gekende manier van werken (reeds 30 jaar biologisch tuinieren) te verlaten en omdat chaos (of schijnbare chaos) mij verder niet goed ligt.*
- *Advies en voorbeelden zijn altijd welkom, maar ik heb dit idee in mijn hoofd dat ik het in mijn eentje moet kunnen. Het stuk is niet onoverzichtelijk en stukje bij beetje kom ik dicht bij wat ik wil. Echt productief moet het stuk pas over tien jaar zijn, als ik op pensioen ga en met een veel kleiner inkomen moet rondkomen dan nu.*
- *Lokaal of niet lokaal, het hangt af van de mensen zelf. Het zijn mensen met durf die het meeste inspireren, niet personen met een attitude: zo staat het in het boekje, dus zo moet het.*

5. IS ER NOOD AAN EEN KOEPEL?

| | Is er nood aan een lokaal samenwerkingsverband? | | |
|---------------------------------|-------------------------------------------------|------|--------|
| | Ja | Neen | totaal |
| Is een koepel wenselijk? | | | |
| Ja | 69,6% | 5,6% | 75,2% |
| neen | 22,8% | 2,0% | 24,8% |
| totaal | 92,4% | 7,6% | 100,0% |

Op vraag 6a 'Is er nood aan een koepel' antwoord 75% JA

Vragen 6b en c gaan hier verder op in: Wat zijn uw argumenten voor of tegen een overkoepelende structuur- Indien u voorstander bent van iets omvattends om de permacultuureilandjes te verenigen en te versterken, welke functie moet die koepel dan hebben?

Slechts **2%** (6 van de 303 respondenten) **antwoordt 'nee' tegen lokaal samenwerkingsverband én koepel.** Eén van deze respondenten motiveert dit als volgt:

- *Nog een structuur naast de reeds bestaande..., waarom niet integreren in een bestaande vereniging, en inspirerend werken?*

23% ziet énkél heil in lokale samenwerkingsverbanden (geen koepel wenselijk). De grote lijnen van de functie(s) van zo'n lokaal samenwerkingsverband: in eerste instantie is dat advies op maat en praktijkgerichte uitwisseling tussen gelijkgestemden. Minder luid maar toch duidelijk klinkt ook de roep om het verspreiden van de permacultuur-ideeën naar buiten toe en het opzetten van coöperatieve projecten. Daarbij staat men weigerachtig tegenover een 'koepel', bijvoorbeeld om volgende redenen:

- *Een soort coördinerende rol zie ik nog wel mogelijk, maar voor een echte koepelorganisatie is permacultuur te breed. Ieder heeft een sterke eigen invulling van permacultuur, waardoor een koepelorganisatie snel als te stringent zal ervaren worden. Het is al vaker geprobeerd om een koepel op te richten, zonder gevolg.*

6% zegt 'neen' tegen een lokaal samenwerkingsverband, bijvoorbeeld omdat ze in het buitenland wonen, terwijl ze tegen een **positief** staan tegenover een koepel, soms aarzelend, zoals deze respondent:

- *Ik geloof sterk in netwerk permacultuur met een duidelijk aanspreekpunt. Het woord Koepel vind ik persoonlijk te geïnstitutionaliseerd klinken.*

70% wil een koepel én lokale samenwerkingsverbanden. Over de functie van een koepel lopen de meningen soms uiteen. De grote lijnen:

- **Lokaal ondersteunend (hulplijn) met info en advies, informatie aanbieden, samenkomsten organiseren, ...**
- **Permacultuur bekendmaken zodat méér mensen weten wat het is en waar het voor staat**
- Praktisch netwerk voor verdieping
- Een koepel in de zin van een netwerk, een Informele beweging van onderuit, top-down aanpak te vermijden.
- Nood om als één stem naar voren te komen in plaats van heel veel kleine versnipperde projectjes
- Belangenverdediging t.o.v. de overheid en richtinggevend voor leden

Dat '**informatie naar buiten toe en ondersteuning naar binnen toe**' de **grootste prioriteiten** op korte termijn zijn voor een koepel, daar is iedereen die 'JA' antwoordde op de vraag naar nood aan een koepel het over eens.

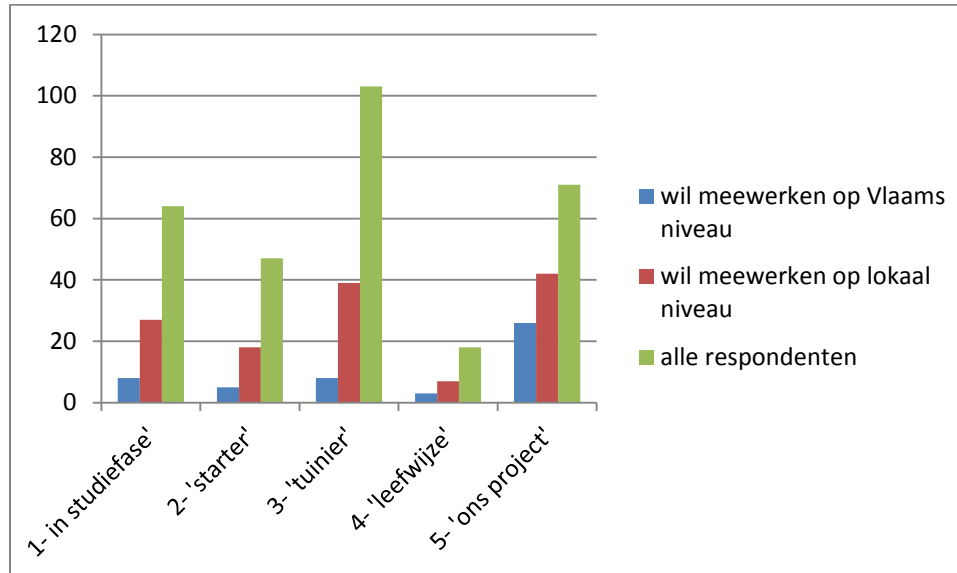
6. BEN JE BEREID MEE TE WERKEN AAN EEN OVERKOEPELENDE STRUCTUUR?

Vraag 6 a-b-c: *Ben je bereid om aan een overkoepelende structuur mee te werken-? En op welk niveau- [Vlaanderen] of [Lokaal]* omvat enkel JA/NEEN vragen met volgende respons.

| Aantal en percentage van 'Ben je bereid om aan een overkoepelende structuur mee te werken' | | |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-----|------|
| Zowel op lokaal als op Vlaams niveau | 38 | 13% |
| Enkel op Vlaams niveau | 12 | 4% |
| Enkel op lokaal niveau | 95 | 31% |
| Neen | 158 | 52% |
| Eindtotaal | 303 | 100% |

145 of 48% van de respondenten wil meewerken aan een overkoepelende structuur. Slechts 12 van hen is énkél in medewerking op Vlaams niveau geïnteresseerd, 95 énkél in het lokale niveau en 38 zowel op Vlaams als lokaal niveau.

Kruising van deze antwoorden met de verschillende manieren van bezig zijn met permacultuur dient met de nodige omzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Het was immers zeer moeilijk de mensen in vakjes te stoppen op basis van de antwoorden op de open vragen en we lieten er dan ook geen statistische significantietests op los.



Wel kunnen we voorzichtig stellen dat wie op Vlaams niveau wil meewerken relatief dikwijls reeds meewerkt in een collectief project (zie 'ons project' in hoofdstuk 1). Uiteraard zijn deze mensen meer dan anderen geneigd tot lokaal samenwerken, maar ook de grote groep 'tuiniers' zegt relatief dikwijls te willen meewerken aan een lokaal samenwerkingsverband.